

DÜNYAYI TEHDİT EDEN TEHLİKE: ÇÖLLEŞME (1)

Dünyada tarıma elverişli toprakların üçte biri 2.000 yılında çöl olacaktır. Bu felâketin sorumlusu insandır.

Derleyen: **Aziz YAKIN**
Dışişleri Akademisi Başkan Yardımcısı

1. BM'in (2) Çölleşme konusunda düzenlediği uluslararası konferans Kenya'nın başkenti NAIROBİ'de 29 Ağustos 1977 günü açılmış ve 9 Eylül 1977 günü sona ermiştir.

Konferansa 95 ülkeden toplam 1500 kadar temsilci ile resmî ve gayri resmî kuruluşların gözlemcileri katılmıştır.

2. Tropikal Afrika'da Büyük Sahra'nın güneyinde çöl iklimiyle daha güneydeki Sudan iklimi arasındaki geçiş ikliminin hüküm sürdüğü ve Sahel yahut Sahil adı verilen bölgede, 1913 - 14 ve 1940 - 44 yıllarında görülmüş olan büyük kuraklığın 1968 - 73 yıllarında tekrar ve şiddetli bir şekilde ortalığı kasıp kavurması henüz unutulmamışken 1977 yılı başlarında yağmur mevsiminin gecikmesi üzerine, 1968 - 73 felâketinin tekrar gelmesinden endişe duyan ülkeler, BM Örgütü'ne derhal bir konferans toplanması için başvurmuşlar ve dünyanın bu bölgesini tehdit eden çölleşme tehlikesine karşı önlemler alınmasını istemişlerdir.

3. Çölleşme tehlikesi karşısında yapılan bu konferans, BM'in önderliğinde akdedilen konferansların ilki değildir. Daha önce, Stokholm'de (1972) çevre sorunları, Roma'da (1974) beslenme, Bükreş'te (1974) nüfus, Vancouver'de (1976) verleşme, Mar del Plata'da (1977) sulama sorunları üzerinde BM gözetiminde birer konferans yapılmıştır.

1979 yılında da bir "Kalkınma İçin Bilim ve Teknoloji Konferansı" toplanacaktır ki bunun hangi ülkede olacağı henüz saptanmamıştır.

4. 1968 - 73'ün feci kuraklığından zarar görmüş olan Sahil devletlerinin (3) yanında, beş kıt'anın çeşitli ülkelerinden gelen uzmanların katıldığı NAIROBİ Konferansı, bir aralık, çölleşme tehlikesine açık bölgeleri göstermek üzere hazırlanıp delegelere dağıtılan haritalar münasebetiyle, Arap devletlerince politik bir havaya itilmiş ve İsraili uzmanın konuşması sırasında salon Arap temsilcisi ve uzmanlarca terkedilmiş ise de bilimsel çalışma ve konuşmalar tekrar devam etmiştir.

Konferansın Önemi

5. Gerçekten, yetkili uzmanların rapor ve hesaplarına göre bütün dünyada, tarım ve hayvancılığa elverişli bölgelerin 58.000 kilometre karesi (4) her yıl çöl tarafından yutulmakta ve bu durum 15 - 20 yıldan beri devam etmekte, hatta hızlanmaktadır. Uzmanların verdikleri bu 58.000 kilometre karenin dökümü şöyledir: Çöle dönüşen tarıma elverişli toprak: 2.500.000 hektar + çayır ve mer'a yüzeyi: 3.200.000 hektar + sulanan toprak: 125.000 hektar. Toplam: 5.825.000 hektar ya da 58.000 kilometre kare.

Ayrıca, verimleri azalan ve yavaş yavaş çölleşen topraklar da 34.950.000 kilometre karedir (5).

Toprakların verimliliğini kaybetmesinden, çölleşmesinden etkilenen ülkelerin sayısı yüze yakındır ve bu ülkelerdeki nüfus toplamı 627.000.000'dur (6).

İnsanın bu rakamlara inanmayacağı geliyor, fakat bu rakamları uzmanlar veriyorlar. Uzmanların yaptıkları hesaplara göre, tarım ve hayvancılığa elverişli toprakların, ormanların çölleşmesi sonucunda, dünyada her yıl 16 milyar dolarlık zarar görülmektedir. Çölleşmenin 2000 yılına kadar durdurulması için 45 milyon dolar sarfedilmesi gerektiği, Nairobi Konferansı malî danışmanı tarafından hesaplanmıştır.

Kuraklığa Karşı Savaş Daimî Komitesi'nin (7) Yukarı Volta'nın başkenti Uagadugu'da yaptığı ilk toplantıda, Edinburg Üniversitesi Profesörlerinden E. Stebbing'in 1937'de ortaya attığı fikrin (yani Nijer ile Nijerya arasındaki sınır bölgesinde 24 kilometre genişliğinde bir yeşil kemer ya da orman şeridi kurulması hakkındaki önerinin) gerçekleştirilmesi için büyük paraya gereksinime duyulacağı belirtilmiştir. Atlantik ile Kızıldeniz arasında 15 milyon hektarlık arazinin ağaçlandırılması için en az 3 milyar dolara ihtiyaç olacağı anlaşılmıştır.

Verilen bu rakamlar sorunun önemini göstermektedir. Sorun böyle olunca konferansa verilen önem de kendiliğinden anlaşılır.

DÜNYAMIZ TOPRAKLARININ ÜÇTE BİRİ ÇÖLLEŞME TEHLİKESİ İLE KARŞI KARŞIYADIR

(Çölleşme tehlikesinin en çok olduğu bölgeler siyah, daha az olduğu yerler de gri renkle gösterilmiştir. Esasen çöl olan bölgeler haritada ayrıca işaretlenmemiştir).

Çölleşme Tehlikesi ve Anadolu

6. Çölleşme tehlikesi tropikal bölgelerdeki ülkelerden başka dünyanın birçok ülkesini de tehdit etmektedir. Nairobi Konferansında dağıtılan haritalara bir göz atıldığında, bu tehlikenin 5 kıta için de, hatta Orta Anadolu için dahi, söz konusu olduğu açıkça görülmektedir.

Bu açıdan, konu bizi de ilgilendirmekte olup üzerinde ciddiyle durulması, verimli toprakların neden verimsiz, kurak, çorak ve çöl haline dönüştüğünün araştırılması ve buna karşı vakit geçmeden önlemler alınması gerekmektedir.

Çölleşmenin Nedeni İnsandır

7. Nairobi Konferansı Genel Sekreteri Mustafa Tolba, "toprakların çöle dönüşmesinin nedeni insanlardır, o halde sorunun da yine insanlar tarafından çözümlenmesi gerekli ve mümkündür" demiştir.

Keza, ABD İçişleri Bakanlığı Müsteşarı James Joseph de "çölleşme, insanın neden olduğu bir sorundur ve biz bunun için bu konferansta bir araya gelmiş bulunuyoruz. Bu sorun yalnız bir ülkeyi, bir bölgeyi ya da politik bir sistemi değil, bütün insanlığın sosyal yaşamını tehdit etmektedir. O halde ortaklaşa çalışma ile bu sorun ele

alınmalı ve ortadan kaldırılmalıdır. Bu alandaki tecrübelerimizden hep birlikte faydalanmalıyız." demiştir.

ABD Başkanı CARTER'in Mesajı

8. Başkan Carter de Nairobi Konferansına gönderdiği mesajda özetle şöyle demiştir:

"Çağımızın ciddi sorunlarından biri de insanların fakirleşmesine, açlığa ve beslenememeye neden olan ve gittikçe hızlanan kuraklık, çoraklık ve çölleşme hareketidir.

Bu hareket dünya çapındadır ve ABD dahi halen, tarihinde görülmemiş bir şekilde kuraklığa maruzdur. Sorun üzerine eğilmiş bulunuyoruz. Bu konferansın toplanmasını gerektirmiş olan uluslararası trajedi karşısında, "Sahil kalkınma programı" için yaptığımız malî yardım, gösterdiğimiz ilginin delilidir.

ABD, dünyanın doğal kaynaklarının korunması için harcanacak uluslararası çabaları destekleyecek ve uygulanacak olan tarım politikaları alanında işbirliği yapacaktır.

Sorun Dünya Çapındadır

9. Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, sorun büyüktür, dünya çapındadır.

1968 - 73 kuraklık yıllarında **Sahil ülkeleri** çok büyük zarar görmüş, 25 milyon insan açlık, hastalık ve kötü beslenme tehlikesi ile karşılaşmış, yetiştirdiği hayvanların yüzde 20 - 50'sini kaybetmiştir. **Çad Gölü** kurumuş, normal büyüklüğünün üçte birine inmiş, **Nijer** ve **Senegal nehirleri** ince derecikler haline gelmiş, su kuyularında hayvanlara yetecek su bulunamaz olmuştur.

Geçen on yıl içinde **Brezilya, Şili, Afganistan, Pakistan, Bangladeş, Somali, Mısır, Etyopya, Avrupa, Çin, Kore** ve **ABD**'inde geniş bölgeler büyük kuraklıktan zarar görmüştür.

Nairobi Konferansındaki bir gözlemcinin işaret ettiği gibi, 1958 yılından bu yana, **Sudan**'ın güneyinde çöl, verimli topraklar içinde 90 - 100 kilometre ilerlemiştir. Hatta kuraklığı takip eden yağmurlu mevsimlerde bile, **Nijer**'in kuzeyinde bitkisel ürünlerin on yıl öncesine oranla azaldığı ve beşte bire indiği görülmüştür.

Hindistan'ın Thar Çölü kenarındaki Rajastan eyaletinin batısında 11.000 kilometre kare toprak kurumuş, ürün alınmaz olmuştur. Bunun gibi **Güney Amerika'da, Arjantin'de** ve Pasifik kıyılarında aynı şey görülmüştür.

Güney Tunus'ta, Oglat Merteba adı verilen yerde 20.000 hektarlık mer'a kuruyup 5000 hektara inmiş, ekilebilen 2500 hektarlık toprak çöl olmuştur. (Aynı bölgede 2000 yılına kadar 5 santimetre kalınlığındaki toprağın erozyonla kaybolacağı hesaplanmaktadır).

Batı Avustralya'nın kuzey batısında, Gascoyne havzasında hayvancılığa elverişli toprakların yüzde 52'sinin verimsiz hale geldiği ve yüzde 15'inin (yani 9.600 kilometre karenin) de verimsiz hale gelmek üzere olduğu, gerek yerinde yapılan incelemelerle gerek havadan çekilen fotoğraflarla saptanmıştır.

Son iki yıl içinde, **ABD'nin batı eyaletlerinde** görülen kuraklık üzerine, geniş yerleşme bölgelerindeki şehirlerde su dağıtımını kısıtlamaya tâbi tutulmuş, Columbia ve öteki büyük nehirlerde su azalması yüzünden hidrolik enerji azalmıştır. ABD'nin Güney Batı eyaletlerinde de yeraltı suları azalmış, çiftlikler terkedilmiş, sulardaki tuz miktarı artmış, bundan büyük zararlar doğmuştur.

Bu nedenlerle, yeni bir politika gütmek, tarım alanlarının ve çiftliklerin işletilmesini, kamuya ait meraların kullanılmasını düzenlemek, rüzgârı tutacak şekilde ağaç dikilmesini, erozyonu önleyecek önlemler alınmasını, fazla suya gereksinme göstermeyen bitki ve ürünler yetiştirilmesini, su kaynaklarının hesaplı bir biçimde kullanılmasını sağlamak, kuruyan otları

yeniden çıkmasını sağlayacak yöntemlere baş vurmak ve 1976'da bu konuda federal bir yasa (7) çıkarmak gerekmiştir.

Amerikalılar, geçirdikleri kuraklık sıkıntısından sonra şu tecrübe ve dersleri edinmişlerdir:

1. Kamu idaresinin işe el atmaması halinde, tarıma elverişli topraklardan ve sulardan yeterince faydalanmak olanaksızdır. O halde işe hükümetçe el atılmalıdır.

2. Bu konuda çıkarılacak kanun, yönetmelik ve programlar ilgili ve yerli halkın da işbirliği ile uygulanmalı ve geliştirilmelidir.

3. Doğal kaynakların kullanımı ve öteki çevre sorunları ile ilgili alanlarda, teknik hizmet, eğitim ve araştırma olanakları sağlanmalı, toprağın, bitkinin, suyun, evcil ve yabani hayvanlarla diğer kaynakların korunması için kanunlar çıkarılmalıdır. (ABD Kongresi, bu konuya önem vererek, bu sayılan amaçlara hizmet edecek bir dış yardım kanunu çıkarmak üzeredir).

4. Kaynakların kullanılması ve hazırlanan programların uygulanması işi, planlama, araştırma, eğitim gibi kurumlarla desteklenmelidir.

5. Sağlıklı bir kaynak kullanımı politikasının gerek ülke gerek kişiler yararına olduğu, vatan-da anlatılmalı, hükümet bu hususta uyanık ve hareketli olmalıdır.

6. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanımı hususunda belirli bir prensip ve politika saptanmalı ve uygulanmalıdır.

7. Ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmeli, ormanlar korunmalı, tarla elde etmek için orman yakanlar şiddetle cezalandırılmalıdır.

Uzay Çağı Teknolojisinden Faydalanma

10. ABD, çölleşmeye karşı açtığı savaşta, uzay çağı teknolojisinden de faydalanmaya başlamış, LANDSAT adı verilen uydular aracılığı ile, yeryüzünde görülen bitkisel ve jeolojik değişiklikleri, kum tepelerinin hareketini, rüzgârların seyriyi yerüstü sularının durumunu fotoğraflarla saptamak ve izlemek yolunu tutmuştur.

Sovyetler de aynı yoldan yararlanmaktadır. Nitekim APOLLO - SOYUZ tarafından çekilen fotoğraflarda, Batı Mısır çölü'nün Nil Deltası'na doğru kaydığı, bilim adamlarınca saptanmıştır.

Meteorolojik uydusunu geliştirmek ve Landsat programını devam ettirmek isteyen ABD, bunlarla elde edilen verilerin, faydalanılmak üzere, bütün ülkelere sunulmasını arzulamaktadır. Bundan başka, Amerikan Ulusal Aeronotik ve Uzay İdaresi de, çölleşmeye karşı savaşla ilgili ve sağlıklı projeleri destekleyecektir. Ayrıca, Amerikan Barış Gönüllüleri'nin, bu konuda çalışacak elemanlar yetiştirmeleri de tasarlanmaktadır.

Tarihten Önceki Devirlerde ve Şimdi Çölleşme

11. Bütün bu açıklamalardan da anlaşılıyor ki, dünyanın birçok bölgelerinde, ekilip biçilebilen, meralik veya çayırlik topraklar, zamanla işe yaramaz hale gelebilirmekte, yeşil toprakların yerini çöller almaktadır. Ancak bu iş genellikle hızlı değil, yavaş yavaş olmaktadır. Örneğin, tarihten önceki devirlerle ilgili araştırmalar, bugünkü Büyük Sahra'da binlerce yıl önce büyük göller bulunmuş olduğunu, bu çölün 20.000 yıl önce, şimdikinden 400 kilometre daha güneyde bulunduğunu, yukarıda bahis konusu ettiğimiz Rajastan'daki kurak ve çorak bölgenin, 8000 yıl önce, 1500 kilometre daha doğuda olduğunu göstermiştir.

Fakat son zamanlardaki çölleşme hareketleri, bu prehistorik devirlerdekinden farklıdır ve hatta süratlidir: Nijer'de Sudan'da olduğu gibi... Bu süratin ve görülen zararların büyüklüğüne etken olarak insan gösterilmektedir. Gerçi, bazı bölgelerde bu işi doğa da yapmaktadır (Nil vadisinde olduğu gibi, rüzgârın etkisi ile kum tepelerinin yer değiştirip bitkisel örtüyü yok etmesi gibi) imma genellikle, çölleşmenin nedeni insandır.

Bu arada bir noktayı belirtmekte de yarar vardır:

Yukarıda, paragraf 5'de, bazı uzmanlara atfen, "çölün ilerlediği", paragraf 9'da da, yine bir gözlemciye atfen, "Suda'nın güneyinde çölün 90 - 100 kilometre ilerlediği" kaydedilmiştir. Aslında çölün zamanla yürüdüğü, ilerlediği sözüne itibar etmemek lâzımdır. Çöl, bir silindir gibi yuvarlanarak, bir cephe halinde ilerlemez. Çölleşmenin görüldüğü bölgelere ait ve çeşitli yıllarda yapılmış haritalar birbirleriyle karşılaştırıldığı takdirde, bir cephe ilerlemesi değil, bireysel çöl ceplerinin —hatta verimli olan topraklar içinde— uzaklarda belirdikleri ve bunların zamanla artıp büyüdükları, neticede asıl çöl ile birleştikleri farkedilir. Başka bir deyişle, çöl, hiç kıpırdamadan ilerlemiş, civarı kaplamış olur. Burada akla gelecek soru şudur: bu çöl ceplerinin oluşmasının, bitki örtülerinin —güve tarafından yenmiş halılar gibi— yok olmasının nedenleri nelerdir?

Bu olaylar genellikle, az veya çok devam eden kuraklıklardan sonra ortaya çıkmaktadır. O halde karşımıza yine iklim yahut doğa çıkmaktadır. Burada da derhal yanlış bir düşünüşü düzeltmek gerekir: kurak ve çorak bölgelerde iklim zaten haşındır. Toprak ve bitki, iklimin bu sertliğine dayanacak şekilde bir uyum gösterir. Orada, yağmurdan sonra hemen beliren bitkiler yetişir. Bunlar, kısa zaman sonra ölür ve tohumları, gelecek yağmur mevsimini beklemek üzere,

toprağa saçılır. Bazı bitkilerin de sadece toprak üstündeki kısımları kuruyup ölür, fakat derindeki kök veya soğanları canlı kalır. Bu kökler toprağın erozyonunu da önler. Bazı bitkiler de kuraklığa dayanıklı olur. Başka bir deyişle, bitkileri öldüren, toprağı çöl yapan iklim değildir. O halde çölleşmeyi meydana getiren faktörler nelerdir?

Sahil ülkelerinde de görüldüğü üzere, toprağı çöle çeviren insandır, insanın toprağı kullanış biçimidir:

Sahranın kuzey kesimlerinde göçebe hayat süren halk, sürüleri ile aynı yerde uzun zaman kalmaz, toprağı sömürmez, adeta toprağın kullanımını kontrol eder, başka göçebe aşiretlerin de buralara gelmelerine ve toprağı sömürmelerine engel olurdu.

Sağlık koşullarındaki gelişmeye paralel olarak görülen süratli nüfus artması üzerine, daha fazla insan ve hayvanın beslenmesi icap edince, topraktan, vereceğinden daha fazlası beklendi. Hatta, yerli halkın ihtiyacı olan ürünler yanında, dünya pazarlarına sürülecek, fakat toprağın gücünü azaltacak ürünlerin yetiştirilmesi gerekti. Tabii sonuçta da toprak yıprandı, erozyon görüldü. Uzun yıllar hep aynı ürünün aynı toprakta yetiştirilmesinin kötü etkisi de buna eklendi.

Gerçekten, dinlendirilmeden, devamlı olarak yıllarca aynı ürünlerin alınması suretiyle yıpratılan toprağın, yıpranmamış bir toprağı oranla, büyük zarar göreceğı açıktır

Bundan başka, garip olmakla birlikte, büyük kuraklıklardan önce yağın bol yağmurlar da toprak için zararlıdır:

Bol yağmurlu mevsimden sonra toprak bol ürün verir, gücü azalır; bol ürün alınması, mer'a ve çayırların yeşermesi, buralarda hayvan sürülerinin çok fazla toplanması sonucunu doğurur. Su kuyularının bulunduğu bölgelere, meralara normalden fazla toplanan hayvan sürüleri meraları bitkileri çiğner. Birden gelen kuraklık üzerine de hem toprak ve bitki hem de sürüler zarar görür telef olur.

Bu durum Sahil ülkelerinde, Arjantin'de ve Avustralya'da görülmüştür. Bu acı deneylerden sonra gerek ABD'nin batı bölgesi çiftçileri gerek Sahil halkı, bol yağmurlu senelerin tehlikeli olduğunu, her zaman her yerde aynı ürünün alınmayacağını, tarım işinin bir plana bağlanması gerektiğini öğrenmişlerdir. Çin'de Tiyyen Şan dağları kıyısındaki Turfan havzasında, yeşil vahanın —aşırı ve plansız ürün alma sonucu— tehde maruz kalması üzerine, gerekli önlemler alınmış, buraların rüzgârlara karşı korunması için

paravana şeklinde ağaçlar dikilmiştir. Buralarda halen ekili toprağın yüzde 70'i ağaç setleri ile korunmuş, yüzlerce kilometre uzunlukta ağaç şeritleri meydana getirilmiştir.

12. Nairobi Konferansında ortaya atılan tasarımlardan ikisi Sahil'i ilgilendirmektedir. Bunlardan biri, çeşitli bölgelerde model işletme birimleri kurulmasını içeren SOLAR tasarısı, öteki de Atlantik'ten Kızıl Denize kadar bir "yeşil şerit" meydana getirilmesidir. Halen buralarda 80 ağaçlandırma projesi üzerinde çalışılmaktadır. Büyük Sahra'nın kuzeyinde de bir "yeşil şerit" meydana getirilmesi söz konusudur.

Öte yandan, İran, Afganistan, Pakistan ve Hindistan da konu üzerinde araştırma ve gözlem çalışmalarına girişmek üzeredir. Arap Yarımadası, Kuzey Doğu Afrika ülkeleri de yeraltı sularının işletilmesi konusunu incelemektedirler. Keza, Güney Amerikalı 5 ülke de çölleşmeye açık bölgelerinin durumu üzerinde incelemeler yapmaktadır.

Nairobi Konferansında Alınan Kararlar

13. Dünyada çölleşme tehlikesi, bunun nedenleri ve önemi, alınması gereken önlemler konusunda, Nairobi Konferansında ortaya atılan gerçekler ve fikirler bundan önceki kısımlarda özetlenmiştir.

Şimdi de Nairobi Konferansı kararlarının ya da konferans sonucunun ne olduğuna kısaca bir göz atalım:

Konferans sonunda, dünyanın bazı bölgelerinin çöle dönüşmesini önlemek için uygulanması gereken bir eylem planı kabul edilmiş ve ayrıca, bu konudaki çalışmalarda koordinasyon sağlamak ve gerekli kaynakları harekete geçirmekle görevli bir **danışma grubu** oluşturulması kararlaştırılmıştır.

Zengin ve sanayileşmiş ülkeler, bu danışma grubunun oluşturulması konusunda çekingen ve ihtiyatlı bir tutum takınmışlardır ki bu tutum, dünyanın bazı bölgelerinin çöle dönüşmesine karşı verilecek savaşta, zengin ve fakir ülkelerin görüş ayrılığına düştüklerini gösterir.

500'e yakın uzman tarafından iki yıldanberi hazırlanan eylem planının incelendiği toplantılarda, 26 tavsiyeden ibaret plan metni kabul edilmiştir. Ancak planın uygulanması ile ilgili malî sorunlarda görüş ayrılığı doğmuştur. Görüş ayrılığına neden olan husus, son anda Sudan tarafından yapılan ve 18 aleyhte, 18 çekimser oya karşı 37 oyla kabul edilen tadil teklifidir. Sudan bu teklifinde, çölleşmeyi önleme çabalarının desteklenmesi için, Dünya Bankası, BM Kalkınma Programı gibi uluslararası geleneksel yardım

örgütleri yerine, BM'e bağlı bir **Özel Yardım Fonu** kurulmasını istemiştir.

İngiltere ve ABD bu teklife karşı çıkarak, çölleşme tehlikesine açık ülkelere, uluslararası kuruluşlar aracılığı ile yardım yapabileceklerini, fakat böyle bir **Fona** para veremeyeceklerini bildirmişlerdir.

Sanayileşmiş ülkelerin bu tutumunu üzüntü ile karşıladığını belirten Konferans Genel Sekreteri ve BM Çevre Programı Müdürü Mustafa Tolba, her şeyden önce, çölleşmeye açık ülkelerin harekete geçmelerini, bunun için ulusal programlar yapılmasını, topraktan istifadenin ulusal bir politika ile saptanmasını önermiştir.

Bu nedenlerle konferansın tam başarılı olduğu iddia edilemezse de, tehlike karşısında neler yapılması gerektiği bilim adamları tarafından ortaya atıldığı için faydasız olmuştur da denemez.

Sonuç

14. a) Bitki ve ağaçların, hayvan sürüleri (Türkiye'de özellikle keçiler) tarafından tahrip edilmesi,

b) Yakacak olarak odun kullanılması sonucu ağaçların kesilmesi,

c) Tarla yapmak için ormanların ateşe verilmesi (1977 yazında Türkiye'de yüzbinlerce dekar ormanın kasıtlı olarak yakılmış olduğu üzüntü verici bir olaydır),

ç) Az verimli toprakların zorlanarak kullanılması,

d) Bilgisiz tarım yapılması,

e) Nehirlerden gereği gibi faydalanılmaması ve suyun israf edilmesi,

f) doğal kaynakların korunması için önlemler alınmaması,

g) Nüfus artışının önlenmemesi,

h) Erozyonu önleyecek tedbirler alınmaması, rüzgârı kesecek ağaç paravanaları meydana getirilmemesi,

i) Bu çalışmalarda gerek halkın gerek hükümetin işbirliği yaparak çaba harcamaması,

j) Gerekli yasaların çıkarılmaması

gibi nedenlerle, dünyanın birçok bölgelerinde çölleşme hareketinin devam ettiği ve **bu tehlikenin yurdumuzu da tehdit ettiği bir gerçektir.**

Bizde orman yangınları, kasıtlı orman yakmalar devam ederken, Filipinlerde çıkarılan bir kanun bize örnek olmalıdır: Filipinlerde 10 yaşını aşmış sağlıklı her vatandaş, 5 yıl süre ile her ay bir ağaç dikmeye mecburdur. Bunu yapmadığı takdirde cezalandırılır.

Doğayı koruma konusunda Mozambik anayasasında hükümler bulunduğu, Lesotho Krallığının doğayı koruma amacıyla bir millî park kurulması için BM'e başvurduğu, Tanzanya'nın ormanları korumak için sıkı önlemler aldığı, Somali ve Zaire'nin de bu alanda kararlı şekilde çalıştığı hatırlanmalıdır.

Öz yurdumuzun topraklarını, sularını, ormanlarını korumak için gerek milletçe gerek hükümetçe harekete geçmenin zamanı gelmiş ve geçmiştir.

- (1) Bu yazı aşağıdaki kaynaklardan derlenerek Türkçeye çevrilmiştir:
a) Sciences et Avenir adlı Dergi, Sayı 368 (Ekim 1977) sah. 955 - 961.

- b) Department of State Bulletin, Cilt 77, Sayı 1998 (Ekim 1977), sah. 453 - 460.
c) Le Monde, Sayı 30, 31 Ağustos, 1 ve 4 Eylül 1977.

- (2) BM = Birleşmiş Milletler.
(3) Çad, Mali, Moritanya, Nijer, Senegal, Yukarı Volta.
(4) Konya ilinin yüzölçümünün 43.000 kilometre kare ve Kayseri ilinin yüzölçümünün 17.000 kilometre kare olduğu gözönüne getirilirse, dünyada her yıl çöle dönüşen toprakların hemen hemen Konya ve Kayseri illerinin toplam yüzölçümü kadar olduğu anlaşılır.
(5) Bunun önemini gözönünde canlandırmak için, dünyada su üstündeki tüm toprakların 150 milyon kilometre kare olduğu hatırlanmalıdır.
(6) Bu Komiteye yukarıda (bak. dipnotu 3) sayılan *Sahil Ülkeleri* dahildir.
(7) Federal Land Policy and Management Act.

Yıllar önce üç arkadaş köprü'nün altında Haliç'e bakan bir yerde oturmuştuk bir gün; Süleymaniye camisinin görkemli görünümüne dalıp kalan arkadaş, "Ben Sinan'ın bu yapıtını Edirne'deki Selimiye'den daha çok severim" dedi. Merak ettim, nedenini sordum bu yeğlemenin, "Ne bileyim birader, bu daha çok hoşuma gidiyor" diye yanıtladı beni. Kendisine duyurmadım, içimden "işte biz bu yüzden geri kalıyoruz" diye düşündüm. "Bir şeyi ötekine yeğlemenin ölçütü sadece hoşlanıp hoşlanmama olarak kalır da nesnel ölçütlere hiç değer verilmezse, biz neye dayanarak şu ya da bu alanda ileri gitmenin kanıtlarını ortaya koyabiliriz" diye konuştum. Gerçekten de "Hoşuma gitmiyor birader" mantığı, bütün ussal önerileri geri çevirmeye yeterlidir. İşte alaturka şarkıları, onun da en bayağılarını kasetinden yolculara dinletmeye alışkın dolmuş şoförü, Beethoven çıkınca radyosunu kapatırken tıpkı bu mantıkla davranıyor, "hoşuma gitmiyor" diye düşünüyor Batı müziği için. E, demek bizim aydınımızla dolmuş şoförümüz arasında düşünce yapısı bakımından bir ayırım kalmamaktadır. ...

..... Bu yazımı yazdığım sırada, TRT'den Batı müziği yayınının kaldırılmasına karar verildiğini duydum. Bilmem doğru mudur? Bana sorarsanız iyi ederler, böylece toplumumuz bir bütünlüğe kavuşur. Kolay para kazanmak, kolay müzik, kolay bilgi... Ne gerek var gâvur buluşu felsefelere!

Melih Cevdet ANDAY
Cumhuriyet'ten